

DOI 10.26886/2520-7474.4(30)2018.4

UDC 37.018.46: 613

**THE FEATURES OF HEALTH-PRESERVING COMPETENCE
DEVELOPMENT OF BASIC SECONDARY SCHOOL TEACHERS IN THE
SYSTEM OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION**

M. Sheian

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine, Khmelnytskyi

The article analyzes the features of health-preserving competence development of the basic secondary school teachers in the system of postgraduate pedagogical education: taking into account the specifics of the goals and objectives, the content of training and contingent of teachers in the system of postgraduate pedagogical education; taking into account andragogical bases in the process of the health-preserving competence development of the basic secondary school teachers in the system of postgraduate pedagogical education; taking into account the personal qualities of teachers of basic secondary school and their professional functions. Particular attention is paid to the basic principles of organization and implementation of the educational process. The profesiogram of basic secondary school teachers, which defines the main professional qualities of a teacher, is substantiated.

Key words: health-preserving activity, health-preserving technologies, principles, andragogical bases, teacher's profesiogram.

М. О. Шеян Особливості розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти/ Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна, Хмельницький

Розкрито особливості розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителі основної школи у системі післядипломної

педагогічної освіти: врахування специфіки мети і завдань, змісту навчання та контингенту вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти; врахування андрагогічних засад у процесі розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти; врахування особистих якостей вчителя основної школи та його професійних функцій. Акцентовано увагу на основних принципах організації та реалізації освітнього процесу. Обґрунтовано професіограму вчителів основної школи, яка визначає основні професійно важливі якості вчителя.

Ключові слова: здоров'язберезувальна діяльність, здоров'язберезувальні технології, принципи, андрагогічні засади, професіограма вчителя.

Вступ. У сучасних умовах важливо сприяти розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи. Адже це не просто понятійна категорія, це, насамперед, освіта, яка припускає постійний розвиток на різних етапах і в різні періоди життя і професійної діяльності вчителя. Даний процес є досить важливим, що дозволяє забезпечити професійну відповідність вчителя основної школи сучасним нормативним вимогам і соціально-професійним реаліям. При цьому, на наш погляд, важливою є роль системи післядипломної педагогічної освіти, в рамках якої можлива організація цілеспрямованої роботи за визначенням шляхів розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи.

Питання та проблеми післядипломної педагогічної освіти висвітлені у працях відомих українських науковців. Питання неперервної професійної освіти педагогів розглядали у своїх працях В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко,

Н. Г. Ничкало, Л. М. Романишина, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий та інші. Проблема розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні відображена в роботах С. В. Крисюка, Н. Г. Протасової, А. І. Кузьмінського, Н. М. Чепурної та інших. Теоретичні питання щодо здоров'язбереження в умовах освіти розглянуті Т. Є. Бойченко, Т. В. Воронцовою, В. П. Горащук, С. В. Страшко, Л. П. Сущенко, В. М. Успенською та іншими.

Кількість досліджень здоров'язбережувальної компетентності вчителя, педагога досить обмежена. У переважній більшості праці стосуються здоров'язбережувальної компетентності студентів різних факультетів (Д. Є. Воронін, А. В. Турчинов, О. В. Шукатка), майбутніх вчителів (О. А. Ландо, Г. М. Мешко), дошкільнят та учнів (Т. К. Андрющенко, Н. М. Поліщук) та ін. Проте розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти є недостатньо дослідженим.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз особливостей розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Здоров'язбережувальна компетентність вчителів основної школи – це інтегративна професійна характеристика, яка визначає готовність та здатність педагога кваліфіковано здійснювати і свідомо перебудовувати діяльність щодо здоров'язбереження всіх суб'єктів освітнього процесу в професійному аспекті на основі знань, умінь, навичок, досвіду, мотивації та вдосконалення професійно значущих якостей особистості [9]. Враховуючи описане нами вище поняття «здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи» та проаналізувавши літературні джерела авторів, які досліджували поняття «розвиток» ми дійшли висновку, що розвиток здоров'язбережувальної компетентності

вчителів основної школи – це закономірний процес змін особистісних та професійно значущих якостей вчителя основної школи відповідно до вимог сучасного суспільства, удосконалення навичок взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу на основі розширення кола його здоров'язбережувальних знань, умінь приймати адекватні рішення в процесі професійної діяльності та вибудовувати свою поведінку в залежності від професійного досвіду, особистісних цінностей та мотивації до реалізації здоров'язбережувальної компетентності у власній життєдіяльності та професійній діяльності. Це повністю забезпечується, якщо до процесу залучити систему післядипломної педагогічної освіти.

Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти розглядатимемо в межах курсів підвищення кваліфікації вчителів основ здоров'я, заступників директорів з виховної роботи та педагог-організаторів у закладах системи післядипломної педагогічної освіти.

Серед основних проблем післядипломної педагогічної освіти в Україні у контексті реформ постає визначення перспектив розвитку та наукове обґрунтування змісту післядипломної освіти. Адже професійний розвиток вчителя має забезпечуватися протягом усього періоду його педагогічної діяльності.

У довідниково-аналітичній праці «Енциклопедія освіти» (2008) термін «післядипломна педагогічна освіта» трактується як галузь освіти дорослих, яка «забезпечує неперервне вдосконалення професійних знань, умінь та навичок педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти шляхом підвищення кваліфікації, перепідготовки, спеціалізації та стажування на основі новітніх технологій, досягнень науки і виробництва» [1, с. 682].

Зазначимо, що, відповідно до ст. 18 Закону України «Про освіту», післядипломна освіта є складником освіти дорослих і передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду [2]. Це дає підстави нам стверджувати, що сучасний педагог буде орієнтований на систему компетентностей, на відміну від педагогічних працівників, які навчались у закладах вищої освіти за системи підготовки, що не реформувалась протягом десятків років, так як система післядипломної педагогічної освіти є більш гнучкою і швидше реагує на виклики сучасної освіти.

На думку В. В. Олійника, післядипломна освіта – достатньо новий вид освіти. Її виділення в окреме поняття стало наслідком усвідомлення того, що за сучасних умов потреба суспільства в кваліфікованих кадрах з високим рівнем професіоналізму та культури може бути задоволена лише на основі нової філософії освіти – «освіта через усе життя» [4, с. 8].

Модернізація системи освіти України, перехід до компетентнісного підходу в професійній освіті зумовили виведення на якісно новий рівень розвиток здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти як складової їх професійної компетентності.

Аналізуючи державні документи з освіти, ми зробили висновок, що для того, щоб успішно реалізувати компетентнісний підхід до навчання, необхідно сформувати у педагогічних працівників усі компетенції особистості і, зокрема, розвивати здоров'язберезувальну компетентність вчителів основної школи.

Крім компетентнісного, виділяємо особистісно орієнтований, диференційований та андрагогічний підходи до розвитку

здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти

Особистісно орієнтований підхід у системі післядипломної педагогічної освіти зорієнтований на прагнення особистості до індивідуального професійного, духовного та фізичного розвитку і передбачає необхідність виявлення та врахування індивідуальних особливостей того, хто навчається, організацію навчального процесу з пізнавальною стратегією слухачів, що передбачають орієнтир на самостійну роботу.

В організації освітнього процесу у системі післядипломної педагогічної освіти необхідним є *врахування специфіки мети і завдань, змісту навчання та специфіки контингенту вчителів*. Це і є першою особливістю розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

У нашому розумінні, мета післядипломної педагогічної освіти вчителів основної школи – це використання інноваційних механізмів для розвитку їх професійної компетентності. Серед таких механізмів виділяємо освоєння здоров'язбережувальних педагогічних технологій, на яких базується розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи. Розвиток та реалізація здоров'язбережувальних технологій пов'язані, насамперед, з необхідністю збереження здоров'я учнів у процесі навчання, значним зростанням інформаційних навантажень, сучасних вимог до якості освіти.

Мета всіх здоров'язбережувальних педагогічних технологій – сформувані у вчителів знання, уміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати одержані знання в повсякденному житті та у професійній діяльності.

У системі післядипломної педагогічної освіти для забезпечення розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи передбачається, що вчитель повинен поповнити свої знання, уміння та навички здоров'язбережувального характеру, які необхідні йому у професійній діяльності для ефективної організації та здійснення освітнього процесу. Тому важливе наповнення змісту його навчання.

Ми цілком погоджуємося з підходами академіка О. Я. Савченко, відображеними в «Енциклопедії освіти», що у змісті освіти враховуються актуальні й перспективні потреби суспільства, а також освітні запити окремих особистостей [1, с. 323]. Тож враховуючи стрімкий розвиток системи освіти в Україні, вважаємо, що навчання вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти має бути як інноваційним, яке повинно відповідати різноманітним професійним запитам педагогів, так і традиційним – з набором лекцій з питань формування здорового способу життя учнівської молоді, практичних занять, семінарів, конференцій тощо. Таке поєднання інноваційного і традиційного навчання, на нашу думку, сприятиме ефективному розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти. Визначення змісту має створювати передумови для забезпечення неперервності процесу підвищення кваліфікації. Варто розподіляти його відповідно до різних моделей підвищення кваліфікації та форм навчання.

Аналізуючи специфіку контингенту вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, було виділено такі особливості:

1. Період розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти проходить у віці від 25 до 70 років, коли вчитель у процесі навчання усвідомлює себе як самотійну, самодостатню і водночас

самокеровану особистість з певним професійним досвідом. Це й визначає особливе значення системи післядипломної педагогічної освіти для розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи.

2. Особлива роль системи післядипломної педагогічної освіти у процесі розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи полягає в тому, що в ній навчаються вчителі, які вже мають вищу педагогічну освіту, під час якої отримали знання, уміння, навички і певний професійний педагогічний досвід практичного їх застосування. У процесі післядипломної педагогічної освіти відбувається подальша актуалізація навчальних можливостей вчителя на основі збагаченого професійного досвіду, оновлених і поповнених знань, умінь та навичок шляхом залучення до процесу формування нових умінь і навичок, активного спілкування з колегами та обміну з ними досвідом. Післядипломна освіта є необхідною для вчителя від початку закінчення закладу вищої освіти і до кінця його педагогічної діяльності.

3. На ще одній особливості, з якою ми погоджуємось. наголошує В. В. Химинець – це різна фахова підготовка вчителів – університетська, інститутська освіта, денна, вечірня і заочна форми навчання [8, с. 23].

У контексті нашого дослідження доцільно зосередити увагу на тому, що питанням формування здорового способу життя учнів займаються вчителі предмету «Основи здоров'я», класні керівники, заступники директорів з виховної роботи та педагоги-організатори, які, здебільшого, не мають відповідної фахової освіти. Тому враховуючи різний професійний педагогічний досвід, рівень професійної підготовки слухачів, потреб професійного розвитку і самореалізації, вважаємо, що

у процесі навчання вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти має місце диференційований підхід.

Під час організації навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти диференціація забезпечується багатоманітністю форм і методів навчання, варіативністю змісту навчання, особистісно-орієнтованими технологіями навчання, сучасним науково-методичним супроводом. Диференційований підхід створює умови для реалізації бажання особистості на професійний розвиток відповідно до потреб, здібностей та інтересів [6].

Усі перераховані специфічні чинники навчання у системі післядипломної педагогічної освіти дають змогу узагальнити, що для забезпечення розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи, навчання необхідно організовувати з використанням технологій навчання дорослих. Тому другою особливістю розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи є *врахування андрагогічних засад у системі післядипломної педагогічної освіти*, реалізація яких передбачає активну участь самого вчителя в процесі навчання.

Андрагогічна модель навчання у системі післядипломної педагогічної освіти будується на андрагогічних принципах, які відображають її специфіку як особливого феномена навчання дорослої людини з життєвим і професійним педагогічним досвідом.

Аналізуючи організаційно-методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників на підставі диференційованого підходу, І. Є. Сілаєва визначає такі андрагогічні принципи:

- верховенство самостійного навчання;
- організація спільної роботи з проектування, реалізації, коректування й оцінювання процесу навчання;

– опора на досвід особи, що навчається, котрий використовується як одне із джерел навчання;

– індивідуалізація навчання, тобто навчання за індивідуальною програмою, орієнтованою на конкретні освітні потреби і цілі навчання, що враховують досвід та рівень професійної компетентності кожного;

– системність навчання, що припускає дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання й оцінювання результатів;

– контекстність навчання, тобто спрямованість навчання на досягнення конкретних, життєво важливих цілей, проектування процесу навчання з урахуванням професійної та соціальної діяльності слухачів;

– встановлення у процесі навчання атмосфери довіри і поваги між учасниками освітнього процесу;

– навчання в діяльності, апробація здобутих знань на практиці, їх практичне осмислення;

– принцип співробітництва, що відображає систему взаємин між викладачами і слухачами;

– принцип створення рефлексивного середовища, що дає змогу кожному слухачу реалізувати свої творчі здібності;

– принцип проблемно-ситуативної організації навчання;

– принцип стимулювання самоосвіти й самостійності у навчанні;

– обов'язкова результативність, гарантія задоволення потреб слухачів;

– право на вибір змісту навчання, який повинен бути адекватним поставленим цілям і способам їх реалізації. Дорослі мають право на свій темп у навчанні, індивідуальний обсяг змісту навчання і завдань, джерела інформації в залежності від розвитку зорових, слухових чи моторних видів сприйняття і пам'яті;

– розвиток творчого потенціалу – навчання повинно бути обдумане так, щоб впливати на ступінь відкритості людини всьому новому, допомагати переборювати стереотипи і розвивати гнучкість мислення;

– психологічна комфортність як принцип навчання, позитивні емоції у спілкуванні сприяють самореалізації творчих можливостей людини і обов'язковими за будь-якого способу навчання [6].

Для забезпечення розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти варто проаналізувати та уточнити і загальнометодологічні принципи, які є найбільш прийнятними у професійній освіті.

До загальнометодологічних принципів Н. Г. Протасова відносить наступні: принцип соціальної детермінованості, принцип системності, принцип наступності, принцип комплексності, принцип науковості, принцип прогностичності [5].

У Концепції неперервної валеологічної освіти в Україні представлені загальноприйняті принципи: науковість і доступність; системність; неперервність і практична цілеспрямованість; гуманізація; інтегративність; інамічність і відкритість; плюралізм і дисперсність; превентивність [3]. Однак у документі не представлена специфіка вищезазначених принципів для післядипломної педагогічної освіти, в той час, коли післядипломна валеологічна освіта визначена важливою і обов'язковою складовою неперервної валеологічної освіти [3].

На основі аналізу літератури нами виокремлено основні принципи організації та реалізації освітнього процесу для забезпечення розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти:

1. Принцип науковості змісту освіти – відповідність освіти рівню сучасної науки. Зміст післядипломної педагогічної освіти повинен бути наповнений новітніми досягненнями з питань здоров'язбереження.

2. Принцип варіативності – варіативна побудова навчальних планів та програм.

3. Принцип індивідуалізації та диференціації навчання визначає необхідність врахування інтелектуальних, емоційних та інших особливостей вчителя основної школи; сприяє успішному засвоєнню здоров'язбережувальних знань у відповідності до виявлених особливостей особистості.

4. Принцип неперервності – навчання за освітньою програмою, стажування, участь у різних сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах.

5. Принцип гуманізації та поваги – визнання унікальності і самоцінності людини, її права на самореалізацію і повагу, доступність післядипломної освіти в будь-якому віці завдяки різноманіттю форм навчання, відповідно до інтересів, можливостей і потреб людини.

6. Принцип мотивації до навчання – надання вчителям основної школи можливості безперервного консультування та кар'єрного росту засобами участі у навчанні.

7. Принцип діяльності. В основі організації процесу навчання мають бути враховані особливості здоров'язбережувальної діяльності вчителів основної школи, що навчаються у закладах післядипломної педагогічної освіти. Організація процесу розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи повинна включати рефлексивні процеси становлення їх професійної позиції. У кінцевому результаті вчитель повинен вміти: донести до учнів суть цінності здорового способу життя; сформувати в учнів мотиви збереження і зміцнення свого здоров'я; створити такі умови

навчання, при яких кожен учень може стати суб'єктом своєї здоров'яформуючої діяльності; створити ситуацію успіху в оволодінні учнями навичками накопичення власного здоров'я.

8. Принцип рефлексивності - цілеспрямована діяльність, спрямована на примноження досягнень в оволодінні розвитку здоров'язбережувальної компетентності, на самоорганізацію через осмислення вчителем себе і своєї професійної діяльності в цілому як способу здійснення свого цілісного «Я».

9. Принцип превентивності полягає у вивченні причин, факторів та тенденцій у відхиленні поведінки учнівської молоді; застосуванні методів його попередження та корекції; формуванні установок здорового способу життя.

Усі принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, вони зумовлюють і доповнюють один одного, утворюючи при цьому цілісну систему.

Реалізація потенційних можливостей вчителя основної школи щодо позитивного впливу на формування здорового способу життя учнівської молоді залежить як від умов для його безперервної професійної підготовки, так і від особистих якостей вчителя. Вчитель основної школи в умовах системи післядипломної педагогічної освіти повинен відповідати низці психолого-педагогічних вимог, які до нього висуваються. Тому третьою особливістю розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти є *врахування особистих якостей вчителя основної школи та його професійних функцій*.

Результати аналізу наукових праць В. А. Крутецького, А. К. Маркової, В. О. Сластьоніна, О. Щербакова дали змогу визначити такі професійно важливі якості вчителя, як гуманістична, професійно-педагогічна та пізнавальна спрямованість, педагогічне мислення, педагогічна рефлексія, педагогічний такт, педагогічна уява і цілий

спектр педагогічних здібностей (дидактичні, академічні, організаторські, авторитарні, комунікативні, конструктивні й ін.). Все це відображено у професіограмах.

Нам імпонує професіограма вчителя основ здоров'я, яку розглянула В. М. Успенська. Вчителі основ здоров'я – найбільша категорія вчителів основної школи, які мають відношення до процесу формування здорового способу життя учнівської молоді. Пропонуємо професіограму вчителя основ здоров'я, запропоновану В. М. Успенською, адаптувати до категорії вчителів основної школи, які безпосередньо займаються здоров'язбережувальною діяльністю в освітньому процесі. Професіограма вчителя основ здоров'я, як зазначає В. М. Успенська, включає знання, уміння та навички.

1) дотримання гігієнічних вимог до навчально-виховного процесу; проведення основних профілактичних заходів, спрямованих на збереження і підвищення рівня здоров'я учнів;

2) розуміння методів функціональної діагностики здоров'я організму в цілому і окремих його функціональних систем, методів корекції фізичних і психічних вад донозологічного рівня;

3) знання основ безпечної життєдіяльності школярів і надання першої медичної допомоги в невідкладних станах;

4) запровадження методик розвитку фізичних і психічних якостей учнів;

5) використання методик організації безпечного дозвілля учнів;

6) планування навчального навантаження на учнів з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей фізичного здоров'я та психоемоційного стану;

7) використання різноманітних методик проведення уроків і контролю знань, які забезпечують зменшення негативного впливу «шкільного стресу» на здоров'я і успішність учнів [7, с. 145].

Аналізуючи професіограму В. М. Успенської, ми вважаємо її змістовною й важливою для дослідження розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти. Хоча зауважуємо, що в ній не приділено значної уваги особистим якостям вчителям, а акцентується скоріше на його професійних функціях. На нашу думку, розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти повинен бути спрямований на вироблення саме таких рис та ціннісних орієнтацій.

Висновки. Отже, у контексті вирішення проблеми нами виокремлено наступні особливості розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти: врахування специфіки мети і завдань, змісту навчання та контингенту вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти; врахування андрагогічних засад у процесі розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти; врахування особистих якостей вчителя основної школи та його професійних функцій.

Припускаємо, що використання виділених нами основних принципів організації та реалізації освітнього процесу дасть змогу забезпечити ефективний розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

Література:

1. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.*

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № № 2145-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні: збірник праць / [Т. Є. Бойченко, Н. В. Вадзюк, В. О. Мовчанюк, А. В. Царенко, В. М. Муратова, Т. П. Усатенко, В. П. Горащук, С. С. Волкова, М. Н. Шабатура] // Валеологія. - К.: Освіта, 1994. - 78 с.
4. Олійник В. В. Управління розвитком системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічної освіти / В. В. Олійник: Науково-методичний посібник. – К.: ЦІППО, 2001. – 207 с.
5. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Г. Протасова. – К.: Експрес-об'ява, 1998. – 167 с.
6. Сілаєва І. Є. Організаційно-методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників на підставі диференційованого підходу / І. Є. Сілаєва // Післядипломна освіта в Україні. – 2015. - № 2.
7. Успенська В. М. Здоров'язбережувальна компетентність учителя з основ здоров'я та шляхи її розвитку / В. М. Успенська // Вісник післядипломної освіти. – 2010. – № 2. – С. 140-149.
8. Химинець В. В. Інноваційна парадигма в системі післядипломної педагогічної освіти / В. В. Химинець // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2 (74). – С. 20-24.
9. Шеян М. О. Здоров'язбережувальна компетентність педагога як психолого-педагогічна проблема / М. О. Шеян // Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21-22 квітня 2017 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. – С. 108-111.

References:

1. *Encyklopedija osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy; gholovnyj red. V. Gh. Kremenj. – K.: Jurinkom Inter, 2008. – 1040 s.*
2. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.*
3. *Koncepcija neperervnoji valeologhichnoji osvity v Ukraini: zbirnyk pracj / [T. Je. Bojchenko, N. V. Vadzjuk, V. O.Movchanjuk, A. V. Carenko, V. M. Muratova, T. P. Usatenko, V. P. Ghorashhuk, S. S. Volkova, M. N. Shabatura] // Valeologhija. - K.: Osvita, 1994. - 78 s.*
4. *Olijnyk V. V. Upravlinnja rozvytkom systemy pidvyshhennja kvalifikacii pedagoghichnykh pracivnykiv profesijno-tekhnichnoji osvity / V. V. Olijnyk: Naukovo-metodychnyj posibnyk. – K.: CIPPO, 2001. – 207 s.*
5. *Protasova N. Gh. Pisljadyplomna osvita pedagoghiv: zmist, struktura, tendenciji rozvytku / N.Gh. Protasova. – K.: Ekspres-ob'java, 1998.–167 s.*
6. *Silajeva I. Je. Orghanizacijno-metodychni zasady pidvyshhennja kvalifikacii pedagoghichnykh pracivnykiv na pidstavi dyferencijovanogho pidkhodu / I. Je. Silajeva // Pisljadyplomna osvita v Ukraini. – 2015. - № 2.*
7. *Uspensjka V. M. Zdorov'jazberezhuvaljna kompetentnistj uchytelja z osnov zdorov'ja ta shljakhy jiji rozvytku / V. M. Uspensjka // Visnyk pisljadyplomnoji osvity. – , 2010. - № 2. – S. 140-149.*
8. *Khymynecj V. V. Innovacijna paradyghma v systemi pisljadyplomnoji pedagoghichnoji osvity / V. V. Khymynecj // Nova pedagoghichna dumka. – 2013. - № 2 (74) . – S. 20-24.*
9. *Sheian M. O. Zdorov'jazberezhuvaljna kompetentnistj pedaghogha jak psykologho-pedagoghichna problema / M. O. Sheian // Aktualjni problemy reformuvannja systemy vykhovannja ta osvity v Ukraini: Zbirnyk tez naukovykh robit uchasnykiv mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji (Ljviv, 21-22 kvitnja 2017 roku). – Ljviv: GhO «Ljvivsjska pedagoghichna spilnnota», 2017. – S. 108-111.*